

دانشکده کشاورزی

گروه علوم دامی

نام درس:

پرورش بز

گردآوری:

مرتضی مختاری

اسفند ماه ۹۸

منابع درس

اصول پرورش گوسفند و بز، تالیف مجید خالداری، انتشارات جهاد دانشگاهی تهران

پرورش بزهای شیری، ترجمه رضا ولی زاده، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد

پروراندی بره و بزغاله، تالیف فرهنگ شاکری، علی نقی کشتکاران، احمد سلحشور، علی هراتی، انتشارات کاج
طلایی

رده بندی جانوری بز

بز از لحاظ جانورشناسی به سلسله جانوران (Animals)، شاخه طنابداران (Chordata)، زیرشاخه مهره داران (Vertebrata)، رده پستانداران (Mammalia)، زیر رده جفت داران (Placentalia)، راسته زوج سمان (Artiodactyla)، زیر راسته نشخوارکنندگان (Ruminantia)، خانواده تهی شاخان (Bovidae)، زیرخانواده کاپرینا (Caprinae)، جنس کاپرا (Capra) و گونه هیرکوس (Hircus) تعلق دارد.

تفاوت های گوسفند و بز

گوسفند و بز به عنوان نشخوارکنندگان کوچک شناخته می شوند و از لحاظ طبقه بندی جانوری بسیار به هم نزدیکند ولی از لحاظ اندام شناسی و فیزیولوژیکی تفاوت های با هم دارند که برخی از آنها عبارتند از:

-در گوسفند در ناحیه پشت پا (بوخلوق) و بین سم ها غدد ترشحاتی وجود دارد ولی بز فاقد این غدد است. در عوض، بین شاخهای بز غدد مولد بو وجود دارد که گوسفند این غدد را ندارد.

- بز حیوانی کنجکاو، ماجراجو و تعلیم پذیر است و همیشه تمایل دارد جلوی گله حرکت کند و به عنوان رهبر گله است ولی گوسفند دامی آرام و ترسو بوده و عملاً تمایلی به زندگی اجتماعی دارد و نگهداری از آن بدون گله مشکل است.

- تجرب نشان داده است که بز همیشه تمایل به حرکت از کوه به طرف دشت را دارد ولی گوسفند بیشتر تمایل به حرکت به سمت ارتفاعات را دارد.

- بز با مهارت خاصی می تواند به درختان آویزان شود و سرشاخه خواری کند ولی گوسفند تمایل به چرا روی زمین دارد.

- بز به خاطر پوشش خاص بدن خود که مو و یا کرک است نسبت به تغییرات شرایط آب و هوایی حساس است و در بر سرما آسیب پذیر می باشد ولی پوشش پشمی گوسفند سبب می وشد تا دمای کم را به راحتی تحمل کند.

- گوسفند بیشتر در مناطق معتدل زندگی می کند ولی بز بیشتر در نواحی گرمسیری پرورش می یابد. عموماً جمعیت بز در دنیا حدود ۵۰ درصد جمعیت گوسفند است.

- تعداد کروموزوم های بز ۶۰ عدد و تعداد کروموزوم های گوسفند ۵۴ عدد می باشد.

قدمت بز

شواهد باستان شناسی نشان می دهد که بز حدود ۷۵۰۰ سال پیش از میلاد توسط آریایی ها در مناطقی از ایران (لرستان و خوزستان) اهلی شده است. شواهدی وجود دارد که گوسفند حدود ۹۰۰۰ سال پیش از میلاد در عراق امروزی اهلی شده است.

اهمیت پرورش بز

معمولاً در شرایط آب و هوایی نامساعد و سخت که تولید علوفه محدود می گردد پرورش بز نسبت به دیگر حیوانات اهلی اهمیت بیشتری پیدا می کند. برخی مزایای پرورش بز عبارتند از:

- بز می تواند به خوبی از مراتع مناطق کوهستانی که برای سایر دامها مناسب نیستند تغذیه کرده و در آنجا پرورش یابد.

- بز قادر است از علوفه های خشبی کم کیفیت به خوبی تغذیه کند و محصول تولید کند.

- در مقایسه با دامی مانند گاو شیری، سرمایه اولیه کمی برای تشکیل گله و پرورش بز نیاز می باشد.

برحسب محصول تولیدی و هدف از پرورش، بزها را به دسته شیری، گوشتی و کرکی تولید می کنند.

نژادهای شیری

بدنی ظریف و استخوانی دارند به نحوی که اگر پوست حیوان لمس شود برجستگی های استخوانی زیر دست حس می شود. بافت پستان بزرگ و غده ای است، رگهای خونی پستان کاملاً رشد یافته و در زیر شکم حیوان مشخص می باشند. مانند نژاد سانن

نژادهای گوشتی

در کشورهای فقیر و درحال توسعه که امکانات مناسب پرورش بز برای تولید شیر و کرک فراهم نیست از بز برای تولید گوشت استفاده می شود. گوشت بز به دلیل چربی کم از مناسبترین گوشت های قرمز است، مانند بز بوئر

نژاد های کرکی

به طور کلی سطح بدن بز دو دسته الیاف دارد، الیاف ضخیم و بلند بیرونی به نام کرک و الیاف لطیف و ظریف کشمیر که زیر الیاف بلند قرار دارند. مانند نژاد کرکی راینی

نژادهای معروف بز در جهان

نژادهای مختلف بز از لحاظ محصول تولیدی، محصولاتی مانند شیر، گوشت، پوست و کرک تولید می کنند. این دامها عموماً چند منظوره هستند و در بسیاری موارد نمی توان تقسیم بندی کاملاً متمایزی را در این خصوص انجام داد ولی تقسیم بندی بر اساس محصول تولیدی اصلی و برجسته آنها مفید است.

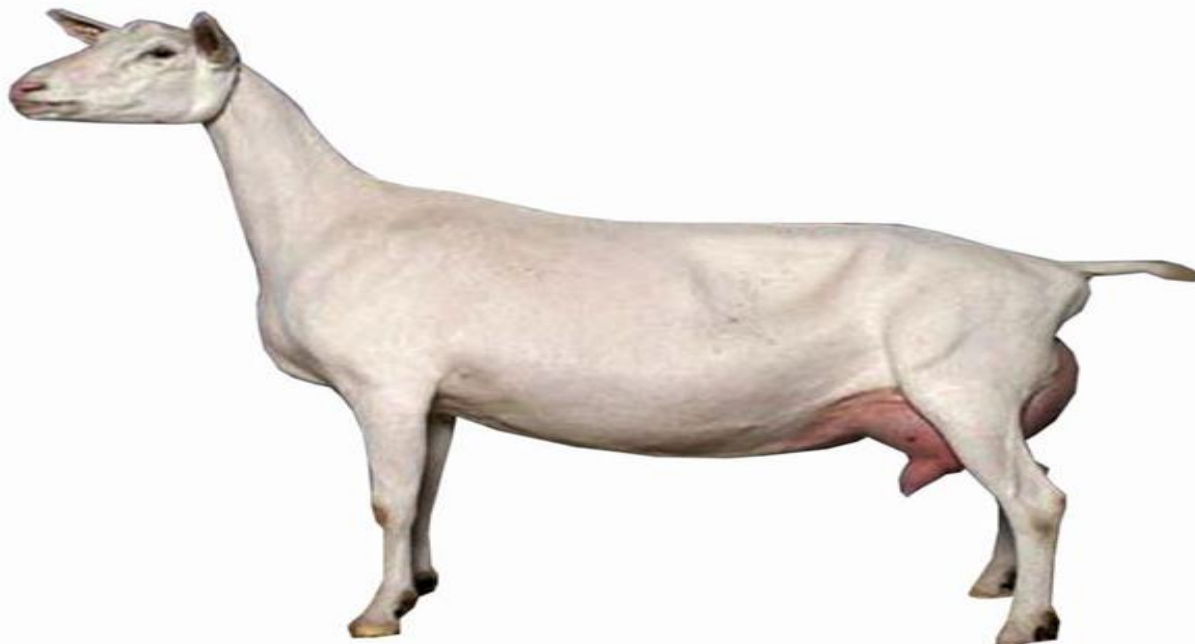
Dairy goats

۱- نژادهای شیری

Sannen

۱-۱ سانن

بزرگترین نژاد شیری است و رنگ بدن آن سفید است. منشاء آن دره سانن در کشور سوئیس است. این نژاد به نور خورشید حساس است و لذا در شرایط آب و هوایی خنک عملکرد بهتری دارد. تولید شیر در نژاد سانن از دیگر نژاد های شیری بیشتر است ولی درصد چربی آن کمتر است (۲/۵ تا ۳ درصد). از ویژگی های بارز این نژاد آرام بودن آن است و نسبت به شرایط نامساعد محیطی حساس است و پرورش آن به مدیریت مناسبی نیاز دارد از این رو بهترین روش پرورش آن در شرایط بسته و متمرکز است. تولید شیر روزانه آن تا ۳ کیلوگرم هم گزارش شده است و در یک دوره شیردهی ۲۸۰ روزه تا ۷۰۰ کیلوگرم هم شیر تولید می کند. در ایران نژاد سانن را با بز نجدی تلاقی داده و سانن ذو رگ ایجاد کرده اند که از سانن اصیل مقاومتر است و برای پرورش در شرایط روستایی و مرتع مناسب می باشد. در ایران گله هایی از آن در استان یزد پرورش داده می شود. در شکل زیر بز نژاد سانن نشان داده شده است.

تصویر ۱- نژاد سانن

Alpine

۱-۲ آلپاین

منشاء این نژاد کوه های آلپ در سوئیس است. بدن بزرگ تا متوسطی دارد و رنگ بدن عمدتاً سفید با نوارهایحنایی، سیاه و یا قرمز است. اقدامات اصلاح نژادی انجام شده در این نژاد برای افزایش تولید شیر و اندازه بدن بوده است. از ویژگی های بارز این نژاد عادت پذیری آن به شرایط محیطی متفاوت است. تولید شیر آن از نژاد سانن کمتر است. در شکل زیر بز نژاد سانن نشان داده شده است.

تصویر ۲- نژاد آلپاین

Toggen burg

۱-۳ نژاد توگن برگ

منشاء این نژاد دره توگن برگ در سوئیس است و قدیمی ترین نژاد یز شیری دنیا می باشد. از لحاظ اندازه بدن و تولید شیر در حد متوسط است. رنگ بدن قهوه ای مایل به زرد و در برخی موارد سیاه تا خاکستری است. گوشها در این نژاد سفید است و در وسط گوش لکه های سیاه دارد. از زیر چشمها تا پوزه دو نوار سفید رنگ وجود دارد و پاها از مفصل خرگوشی تا سم و دستها در ناحیه زانو سفید می باشد. این نژاد با شرایط آب و هوایی مختلف تطابق دارد و در یک دوره شیردهی ۲۷۰ روزه ۶۵۰ تا ۷۰۰ کیلوگرم شیر تولید می کند.

تصویر ۳- نژاد توگن برگ

Nubian or Anglo Nubian

۴-۱ نوبیان یا آنجلونوبیان

نژاد نسبتاً قوی و بزرگ جثه ای است و شیرباکیفیت و با درصد چربی زیاد (حدود ۵ درصد) تولید می کند. این نژاد به رنگهای متنوعی دیده می شود. گوش های بلند، بینی محدب و پوشش موی کوتاه و براق دارد. مشخصه ظاهری این نژاد گوش های زنگوله ای شکلی است که حدود ۲/۵ سانتی متر از پوزه حیوان بلند تر است. از تلاقی بزهای بومی انگلیس با بزهای افریقایی و آسیایی (به ویژه هند و روسیه) به وجود آمده است. به دلیل بزرگ بودن جثه عموماً یک نژاد چند منظوره به حساب می آید و مناسبترین نژاد شیری برای پرورش در مناطق گرمسیری می باشد. از این رو، برای افزایش تولید شیر نژادهای بومی بز در طراحی برنامه های آمیخته گری

ترفیع به کار می رود. تولید شیر آن از سانن و آلپاین کمتر است و طعم شیر آن از دیگر نژادهای شیری بهتر است. به دلیل درصد چربی زیاد آن به "بز جرسی" معروف است.

تصویر ۴- نژاد آنگلو نوبیان

Barbari

۵-۱ بارباری

نژاد کوچک جثه ای است که منشاء آن شمال هند و پاکستان است. نسبت به جثه کوچکش پرتولید است. و عمدتاً دو منظوره بوده و برای تولید شیر و گوشت پرورش داده می شود. رنگ بدن بسیار متغیر است ولی عمدتاً به رنگ سفید با لکه های قهوه ای دیده می شود. این نژاد بزغاله زایی بالایی دارد به گونه ای که در ۲

سال، سه زایش دارد و در هر زایش ۲ تا ۳ بزغاله به دنیا می آورد. مقدار شیرتولیدی در این نژاد حدود ۰/۷ تا ۱/۶ کیلوگرم در روز می باشد.

تصویر ۵- نژاد بارباری

La Mancha

۱-۶ لامانش

این نژاد از تلاقی بزهای گوش سیاه اسپانیایی با نژادهای خالص سوئیس در سال ۱۹۳۰ میلادی ایجاد شده است. مشخصه اصلی این نژاد از لحاظ ظاهری گوش بسیار کوتاه آن است. اندازه بدن متوسط بوده و نژاد بسیار آرامی و سازگار با انسان است. مانند نوبیان بینی محدب دارد و به رنگهای متفاوتی دیده می شود.

تصویر ۶- نژاد لامانش

Nigerian Dwarf goat

۱-۷ نژاد قد کوتاه نیجریه

منشاء این نژاد غرب آفریقا است و یک نژاد شیری کوچک جثه است. با وجود جثه کوچک روزانه ۱ تا ۲/۷ کیلوگرم شیر تولید می کند. از ویژگی های ظاهری این نژاد رنگ آبی چشم است که به صورت صفت غالبی می باشد.

تصویر ۷- نژاد قد کوتاه نیجریه

Oberhasli

۸-۱ آبرهاسلی

یک نژاد شیری جدید با رنگ حنایی است ولی ممکن است به رنگ سیاه نیز دیده شود. ویژگی ظاهری آن وجود دو نوار سیاه در طرفین صورت است. به علاوه مفاصل دست و پا نیز سیاه‌رنگ هستند. منشاء این نژاد کشور سوئیس است.

تصویر ۸- نژاد آبرهاسلی

۲- بزهای گوشتی

Meat-type goats

۱-۲ بوئر

Boer

یک نژاد بز گوشتی بزرگ جثه است که منشأ آن آفریقای جنوبی است و برای تولید گوشت اصلاح نژاد شده است ولی بزهای ماده آن شیر خوبی هم تولید می کنند که روزانه بین $\frac{1}{3}$ تا $\frac{1}{8}$ کیلوگرم می باشد. در نژاد بوئر در هر زایش ۱ تا ۲ بزغاله متولد می شود. این نژاد آب و هوای گرمسیری و نیمه گرمسیری را به خوبی تحمل می کند ولی نسبت به رطوبت حساس است و پرورش آن در مناطق مرطوب مشکل است. در نژاد اصیل، رنگ بدن سفید با لکه های قرمز و قهوه ای در ناحیه سر و صورت است.

تصویر ۹- بز نژاد بوئر

۲-۲ کایکو

Kiko

حاصل جفت گیری بزهای بومی نیوزیلند با بزهای نوبیان، توگن برگ و سانن است. رشد سریع، مقاومت زیاد و بلوغ زودرس دارد. از جمله ویژگیهای آن قابلیت زنده ماندن با وجود نهاده های کم است. به رنگهای متنوعی دیده می شود.

تصویر ۱۰- نژاد کایکو

Myotonic

۲-۳ بز مایتونیک

نژاد کوچک جثه ای است که قد آنها به حدود ۴۲ تا ۴۶ سانتی متر می رسد. به طور کلی به رنگهای مختلف مانند سیاه، سفید و قرمز دیده می شود. قابلیت جفت گیری خارج از فصل را داشته و دوبار در سال زایش دارد و در هر باز زایش تا ۴ بزغاله می تواند به دنیا بیاورد. این بز به اسامی دیگری مانند بز عصبی، بز خجالتی، بز ترسو و یا بز ایالت تنسی نیز معروف است.

تصویر ۱۱- بز مایتونی

در این نژاد یک صفت مغلوب به نام مایتونیای مادرزادی وجود دارد و زمانی بروز می کند که بز دچار استرس و ترس گردد. در زمان بروز این عارضه، ماهیچه های عقبی و گردن بز منقبض و سفت می شوند و سبب عدم تعادل بز می گردند، بز ۱۰ تا ۲۰ ثانیه بدون حرکت می افتد. دلیل بروز این عارضه وقوع یک جهش است که بر نقل و انتقال یون کلر در ماهیچه تاثیر سوء می گذارد. در تصویر زیر بروز این عارضه نشان داده شده است.

تصویر ۱۲- بروز عارضه مایتونیا

Pygmy

۴-۲ بز پیگمی

منشاء آن کشور نیجریه در غرب آفریقا است و از دیگر نژادهای گوشتی کوچکتر است. رنگ بدن آبی مایل به خاکستری تا سیاه است و الگوهای راه راه دارد. به علاوه اطراف پوزه آن نیز سفید رنگ است. روزانه حدود ۹۰۰ گرم شیر با درصد چربی زیاد تولید می کند و به آب و هوای مرطوب سازگار است. همانند نژاد قد کوتاه نیجریه از بزهای قد کوتاه غرب آفریقا می باشد.

تصویر ۱۳- بز پیگمی

۳- بزهای کرکی

Fiber goats

کرک پوشش بسیار ظریفی است که بخشی و یا کل پوشش بدن در بزها را تشکیل می دهد. ایران پس از چین و مغولستان سومین کشور صادر کننده کرک در دنیا می باشد. انواع معروف کرک عبارتند از کشمیر، کشقوره (کشکورا) و موهر که عمدتاً توسط نژادهایی از بز و به مقدار کم شتر و خرگوش آنقوره تولید می شود.

جدول ۱- تقسیم بندی انواع کرک بر اساس ظرافت الیاف آن

نوع کرک	ضخامت الیاف (میکرون)
کشمیر ظریف	۱۳ تا ۱۵/۵
کشمیر معمولی	۱۵/۵ تا ۱۸
کشقوره (حد واسط کشمیر و موهر)	۱۸ تا ۲۳
موهر	۲۳ تا ۳۰

منبع: اصول پرورش گوسفند و بز، تالیف دکتر مجید خالداري

در ادامه مشخصات برخی از معروفترین نژاد های بز کرکی ارائه می گردد.

۳-۱ نژاد آنقوره

Angora

منشاء آن مناطق کردنشین ایران، ترکیه و عراق است. در دنیا به نژاد آنکارا معروف است. این نژاد به آب و هوای گرم و خشک و نیمه گرمسیری سازگاری خوبی دارد. بز آنقوره یک پوششی است و الیاف تولید آن "موهر" نام دارد. این الیاف در زمان تولّد خشن، کوتاه و سفید هستند و با موهر بالغ تفاوت دارند. به احتمال زیاد بز مرخز ایران همان آنقوره ترکیه باشد. بزهای آنقوره معمولاً در سال دوبار (شهریور و اسفند ماه) موهرچینی می شوند و معمولاً موهر تولید شده در اسفند ۲۵ تا ۳۵ درصد بیشتر از موهر تولید شده در شهریور است. در بز آنقوره اصیل، الیاف هر شش ماه یکبار ریزش کرده و الیاف جدید رشد می کنند.

تصویر ۱۴- نژاد آنقوره

ضخامت موهر در بزهای جوان و بالغ متفاوت است، در بزهای جوان حدود ۲۲ تا ۲۸ میکرون و در بزهای بالغ تا حدود ۴۵ میکرون می رسد. بزهای آنقوره در هر بار مو چینی حدود ۲ تا ۳ کیلوگرم موهر تولید می کنند و ۱۲۰ تا ۱۴ درصد بزغاله زایی دارند و چندین فحلی در فصل تولید مثل دارند. معمولاً درصد زایش در اولین آبستنی کمتر از دیگر دوره های زایش است.

Casgmere goat

۲-۳ نژاد کشمیر

بز نژاد کشمیر، دو پوششی است و الیاف تولید شده توسط آن کشمیر نام دارد. پوشش زیرین شبیه موهر نرم و ظریف است و پوشش بیرونی ضخیم تر است و موی محافظ نام دارد. ظریفترین تارهای کشمیر در زیر شکم، شانه و گردن وجود دارد. کرک در زمستان رشد کرده و در بهار به تدریج از نواحی گردن به طرف عقب بدن ریزش می کند. طول یک تار طبیعی کشمیر حدود ۳/۲ سانتی متر و قطر آن ۱۸/۵ میکرون می باشد.

تصویر ۱۵- نژاد کشمیر

Nigora goat

۳-۳ بز نیقوره

این نژاد از جفتگیری بز آنقوره و بز کوتاه قد نیجریه ایجاد شده است. بزهای نیقوره ای که درصد بیشتری از ژنهای نژاد آنقوره را داشته باشند (مثلاً ۷۵ درصد آنقوره و ۲۵ درصد کوتاه قد نیجریه) را نیقوره سنگین می گویند که وزن بیشتری داشته و کرک بیشتری هم تولید می کنند. بزهای نیقوره ای که درصد بیشتری از ژنهای قد کوتاه نیجریه را داشته باشند (مثلاً ۲۵ درصد آنقوره و ۷۵ درصد کوتاه قد نیجریه) را نیقوره سبک گویند که وزن کمتر داشته و کرک کمتری تولید می کنند. دو رگه‌ایی با مقدار برابر از ژنهای هر دو نژاد را نیقوره استاندارد می گویند.

تصویر ۱۶- نژاد نیقوره

۳-۴ بز پیقوره

این نژاد از جفتگیری بز آنقوره و بز پیگمی ایجاد شده است ولی از پیگمی کوچکتر است. نژادی عمدتاً چند منظوره است، تیپ گوشتی دارد و روزانه حدود یک لیتر شیر هم تولید می کند. تمام قسمتهای بدن به جزء زانو به پایین از از کرک پوشیده شده است. اطراف چشم ها نیز فاقد پوشش است. کرک در این نژاد تقریباً قهوه ای است.

تصویر ۱۷- نژاد پیقوره

Skin goat

۴- بزهای پوستی

یک نژاد بز وجود دارد که از لحاظ تولید پوست اهمیت دارد. این نژاد بز سیاه بنگال نام دارد. این بز کوچک جثه در بنگلادش و شمال شرقی هند پرورش داده می شود. رنگ غالب بدن سیاه است ولی به رنگهای قهوه ای، خاکستری، و سفید نیز دیده می شود. موهای بدن کوتاه، نرم و براق هستند. هر دو جنس شاخدار هستند، پشت مستقیم و پاهای کوتاه دارند و قد آنها به طور متوسط حدود ۵۰ سانتی متر است. پوست تولیدی این نژاد نقش مهمی در تجارت جامعه بنگلادش دارد و برای چرم سازی دارای کیفیت عالی است. باروری و بزغاله زایی آن بالاست (هر دو سال سه بزغاله) و سن اولین زایش آن ۱۲ ماهگی است.

تصویر ۱۸- نژاد بلک بنگال

بزهای بومی ایران

بزهای کرکی

بز مرخز (مرغز)

برخی منشاء آن را از نژاد آنقوره ترکیه و برخی دیگر آن را روستای مرخز کردستان می دانند. محل اصلی پراکنش آن استان کردستان و آذربایجان غربی می باشد. بز مرخز دارای پوزه باریک و صورت بدون کرک بوده و قسمت پیشانی آن پوشش کمی دارد. هر دو جنس شاخدار هستند. این بز به نام محلی " مرز " یعنی کرک نرم و لطیف نیز موجود است. بدن بز مرخز یک پوشش دارد و الیاف تولیدی در این نژاد به « موهر » معروف است. تمام سطح بدن از جمله پاها و زیر شکم از الیاف پوشیده شده است. بز مرخز در رنگ های بسیار متنوعی وجود دارد و از قهوه ای روشن تا تیره، سفید، نباتی و سیاه متغیر است.

تصویر ۱۹- بز مرخز

تصویر ۲۰- بز مرخز

تصویر ۲۱- بز مرخز

تصویر ۲۲- بز مرخز

تصویر ۲۳- بز مرخز

تصویر ۲۴- بز مرخز

بز کرکی رائینی

محل اصلی پرورش استان کرمان است، بیشترین جمعیت آن در شهرستان بافت است و الیاف تولیدی آن «کشمیر» نام دارد. پوشش روی بدن حیوان از جنس مو و پوشش زیرین آن از کشمیر است. رنگ بده عموماً سفید بوده و سطح بدن پوشیده از کرک و مو است. به رنگ های قهوه ای روشن تا تیره، قرمز زرد و خاکستری نیز دیده می شود. هر دو جنس دارای شاخ هستند. پستان قیفی شکل بوده و گردن نسبتاً کوتاه است. در بزهای کرکی طی فصل بهار ابتدا کرک های ناحیه گردن آشکار می وشنند و تدریجاً کرکهای قسمت عقب می ریزند.

تصویر ۲۵- بز کرکی رائینی

بز نجدی

منشاء آن منطقه نجد عربستان است و محل اصلی پرورش آن در استان خوزستان می باشد. قابلیت زیادی در استفاده از گیاهان خشبی و سلولزی دارد و لذا منبع مهمی برای تامین شیر، گوشت و درآمد برای خانواده های پرورش دهنده آن است. دست و پای باریک و بلند و پوست نرم و براق با پوشش موی کوتاه دارد. رنگ غالب آن آهویی بوده ولی به رنگ های حنایی، سفید و ابلق و قهوه ای نیز دیده می شود. سر باریک بوده و از پس سر تا نوک دم یک خط سیاه وجود دارد. به علاوه دو منگوله در زیر گردن نیز دارد.

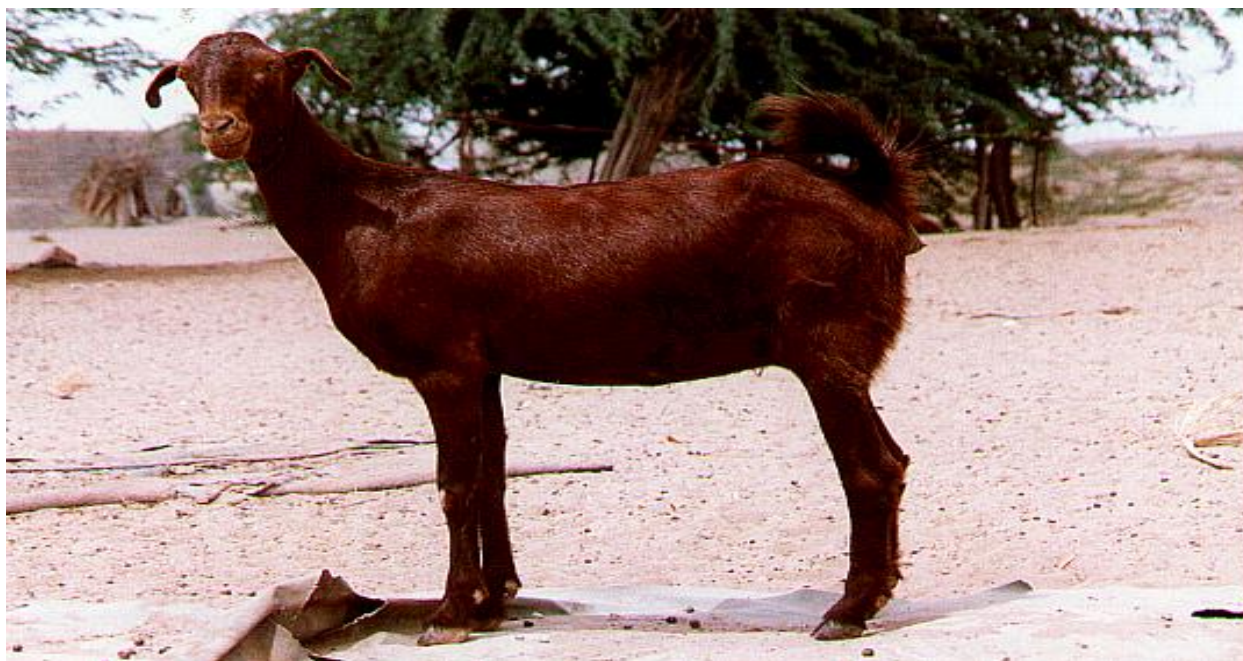
تصویر ۲۶- بز نجدی

بز تالی

حدود ۴۰۰ سال قبل توسط ملوانان از عدن به استان هرمزگان وارد شده و تدریجاً به شرایط محیطی منطقه سازگار و مقاوم گردید. محل پراکنش آن سواحل خلیج فارس و دریای عمان است و به نام بز ساحلی، عدنی و جزیره ای نیز معروف است. رنگ عمومی بدن قهوه ای تیره تا روشن است. در این نژاد رنگ بدن قهوه ای تیره تا روشن است، گوش ها کوچک، دست و پا ظریف و بلند، بدن کشیده و اغلب فاقد شاخ است. موهای پوششی براق و کوتاه می باشند.

تصویر ۲۷- بز تالی

تصویر ۲۸- بز تالی

تصویر ۲۹- بز تالی

بز سیستانی

محل پرورش استان سیستان و بلوچستان است. جثه بزرگ و قوی دارند و برای تولید شیر مناسب هستند. ماده ها فاقد شاخ و نرها اغلب شاخدارند. رنگ بدن سیاه، قهوه ای و سفید می باشد. دست و پا ها پوشیده از پوست و نسبت به شرایط نامساعد محیطی مقاوم است. شکل بینی مستقیم است. جثه کوچکی دارد و نسبت به شرایط نامساعد محیطی بسیار مقاوم است.

تصویر ۳۰- بز سیستانی

بز بیتال

منشاء آن منطقه بلوچستان پاکستان است، بدن کشیده و دست و پاهاى بلند دارد. گوشهای آن فوق العاده طویل و پهن بوده و گاهی تا ۳۰ سانتی متر هم می رسد. رنگ بدن قهوه ای تیره تا روشن و سفید می باشد. عمدتاً به صورت کنترل نشده از مرز پاکستان وارد کشور شده و توسط دامداران با بزهای بومی منطقه پرورش داده شده است.

تصویر ۳۱- بز بیتال

بز بوشهری

در مراتع کوهستانی مشجر و سواحل شوره زار خلیج فارس در استان بوشهر دو توده نژادی بز وجود دارد که شامل بز سیاه مویی و بز کم مو می باشند که به طور کلی به بز بوشهری معروفند. بز سیاه مویی در یک دوره شیردهی ۵۴ تا ۷۰ کیلوگرم و بز کم مو ۹۰ تا ۱۲۰ کیلوگرم شیر تولید می کند.

تصویر ۳۲- بز بوشهری

بز رباطی

محل پرورش آنها در مناطق کویری و دامنه کوهستان های استان یزد است. سر کشیده و طویل، پیشانی نسبتاً مسطح، گوش های بلند و افتاده، ران و ساق کوتاه دارد و رنگ بدن سیاه است. میانگین وزن بلوغ (نر حدود ۴۰ و ماده حدود ۳۰ کیلوگرم) آن از دیگر بزهای بومی استان بیشتر است. مقدار کل شیر تولیدی در یک دوره شیردهی ۶۵ تا ۷۰ کیلوگرم گزارش شده است.

تصویر ۳۳- بز رباطی

بز ندوشنی

منطق پراکنش در مناطق کویری و دامنه کوهستان های استان یزد است. رنگ بدن قرمز حنایی با لکه های سفید در ناحیه سر، دست، پا و گوش می باشد. جثه کوچک دارد و ران ساق پا کم رشد بوده و سینه عمق متوسط دارد.

تصویر ۳۴- بز ندوشنی

بز خلخالی

منطقه پراکنش آن دشت مغان، شهرستان خلخال و بخش هایی از آذربایجان شرقی است. رنگ عمومی بدن سیاه است، پوشش موهای این بز بلند و ضخیم بوده و گوش ها پهن و بلند است.

تصویر ۳۵- بز خلخالی